

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

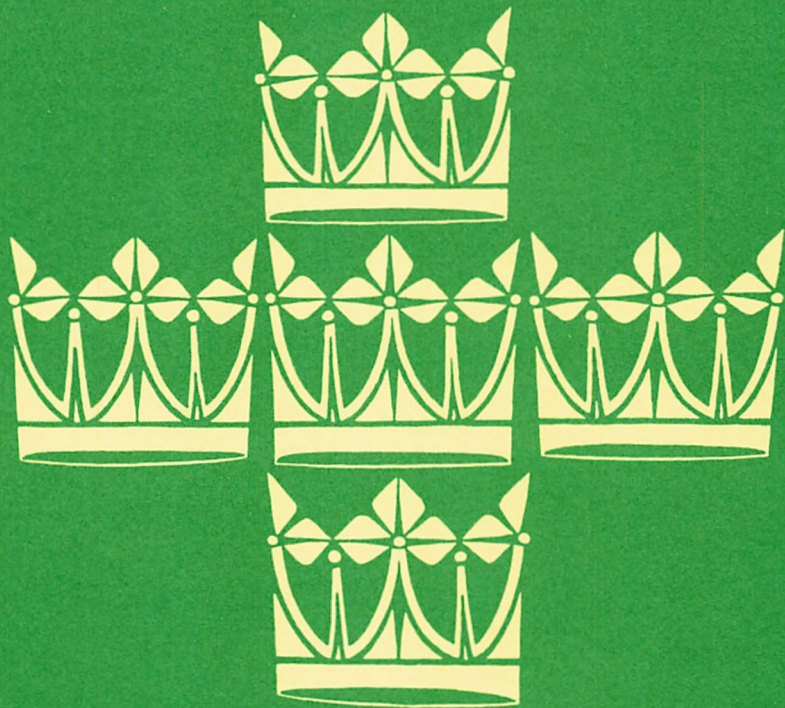
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HERALDISK TIDSSKRIFT

<i>Tom C Bergroth:</i> Gustaf von Numers	301
<i>Bent Østergaard:</i> Våbenskjolde som gave, arv og efterligning	317
Heraldica varia	330

Dette hæfte er udgivet med støtte fra Nordisk publiceringsnævn for humanistiske tidsskrifter (Danmark), Alfred Goods Fond og Carlsen-Langes Legatstiftelse.

Gustaf von Numers

Av Tom C Bergroth

Den 31 juli 1912 föddes i Kangasala, en liten ort öster om staden Tammerfors i Finland, Gustaf von Numers. Föräldrarna var medicine- och kirurgie doktorn, professor Gustaf von Numers och dennes maka, född Ahrenberg. Familjen var bosatt i Viborg (avträdde till Ryssland vid fredsslutet 1945), där Gustaf – inom familjen kallad Gösta – gick i skola. Efter avslutad skolgång vid Svenska Lyceum i Viborg med studentexamen 1930 uppstod för honom som för så många av oss frågan, vad sedan? Det blev en liten dragkamp. Bildkonsten och naturen lockade, men ingendera vann. Det blev istället affärlivet, där han fann sin plats och så småningom avancerade inom olika företag till byråchef hos Ömsesidiga bolaget Industriförsäkring i Helsingfors, varifrån han pensionerades år 1977.

Pennteckning och akvarellmålning förblev livet igenom blott hans privata fritidssyssla inom den fria bildkonsten, det var heraldiken som upptog hans största intresse.

Som yrkesarbetande med familj var det naturligt att heraldiken måste bli enbart en hobby, som han utövade på sin fritid vid sidan av andra intressen. Det är därför en beundransvärd prestation att han under närmare 40 år som aktiv konstnär hann skapa så mycket i heraldiskt hänseende. Gustaf von Numers såg fram emot pensionsåren. Nu skulle tid

finnas för allting som blivit ogjort, och det var inte lite han föresatte sig att få gjort, speciellt på det heraldiska området. Ödet ville annorlunda, ett sviktande hjärta ändade hans liv vid knappt 66 år den 21 maj 1978. En ledande heraldiker och konstnär var borta. Men hans heraldiska arbeten lever kvar, representerande en hög kvalitet i konstnärligt hänseende, vilka gjort den offentliga finska heraldiken känd över hela världen. Att kunna uppnå samma konstnärliga nivå och stringens är inte lätt. Att förvalta arvet efter honom ställer stora krav. Hur kan vi föra det vidare till kommande generationer.

Unga år

Intresset för heraldik hängde samman med det tidiga intresset i ungdomen för bildkonst. Onekligen har dessa två konstarter mycket gemensamt. Inspirationen blev en sigillsamling med gamla lacksigill, vilka Gustaf von Numers fick i slutet av 1920-talet. Här vaknade intresset för gamla sköldemärken och det ledde vidare till heraldiken. Men detta krävde ökad kunskap och framför allt litteratur i ämnet, vilket ytterligare gav insikter i detta mångfacetterade ämne med sina strikta regler och bestämmelser.

Konstnären Carol Hedberg minns hur Gustaf von Numers redan under 1930-talet, när de båda sjöng i Akademi-

Gustaf von Numers (1912–1978).

ska studentkårens kör, kunde yttra sig om heraldisk formgivning när det gällde föreningsfanor och dekorativ emblemantik. Det fanns redan då tecken på en klar visuell uppfattning om en stringent bildkomposition. Redan vid den här tiden arbetade han med egna arbeten, för det mesta i tysthet. Våren 1938 kontaktade han på eget initiativ hovkamreraren Arvid Berghman i Stockholm, som även skulle bli hans läromästare och handledare. Den bevarade korrespondensen dem emellan är mycket belysande. Enligt Carol Hedberg insåg Gustaf von Numers snabbt att med blott teoretiska kunskaper behärskade man inte heraldikens formspråk. »Anteckningar i heraldik och sfragistik» påbörjades, om man får tro »tryckningsåret» 1940, vid 28 års ålder, möjligen redan året dessförinnan (fig. 1). Det är en imponerande handledning, en självstudie i heraldikens vetenskap och lära. Oförmåligt går tankarna till Berghmans »Heraldiskt vademecum»

(1938), en kort introduktion till heraldiken, vilken måste ha utgjort en inspirationskälla. Men von Numers är betydligt mera detaljerad i sina studier, vari speciellt problematiken med bl.a. förhållandena i ett vapen mellan sköld, hjälm, hjälmtäcke och hjälmprydnad, den avvägda helheten, behandlas ingående. Hans målmedvetna inriktning på helhetskomposition möter läsaren både i text och avbildningar, alla egenhändigt tecknade. Gösta fäste väldigt stor vikt vid detta. Han prövade sig fram, tecknade nya varianter, kritiserade slutresultaten och kommenterade dem. Mellan raderna skymtar läromästarens råd och anvisningar. Hans anteckningsbok avslöjar redan här tydligt det bildspråk, vilket skulle komma att präglja hans senare heraldiska produktion. Vill man karaktärisera Gustaf von Numers som konstnär så är det att betona hans utpräglade sinne och smak för stil och helhetskomposition. Att karaktärisera vapenbilder

De tecknen på heraldiska tecken som jag
 såg och som jag i min skola såg och
 minsta början till en viss gällande på
 länge en del heraldiska tecken som för-
 luset upptog jag - genom den lugn av
 hovkamreraren Arvid Berghman - tecknet
 med svansarna vid Riks heraldiska rådet
 i Sösdalsholm. Arvid Berghman, som jag
 lärde utifrån heraldiskt tecken på min
 önskan att få undervisning i heraldik samt
 att granska och skriva mina tecken-
 tecken. I gengäld skrev jag för hans hel-
 söndag tecken på vapen på det heraldiska
 för ett arbete han just höll på med. De
 korrespondens till mig i slutet av augusti
 1940. Han jag svarar svarade det att det
 med uppgiften materialiserades till
 tecken. Kommer jag till efter att i de
 helhetskompositionen det tecken tecken ur Bergh-
 mans och min egen tecken tecken tecken
 tecken tecken tecken tecken

tecken tecken tecken tecken
 tecken tecken

Fig. 1. Uppslag ur »Anteckningar i heraldik och sfragistik». Till vänster skriver Gustaf von Numers att Arvid Berghman lovat hjälpa honom med att ge undervisning i heraldik. Daterat 11.9.1940. Foto: Per Johan Lundsten.

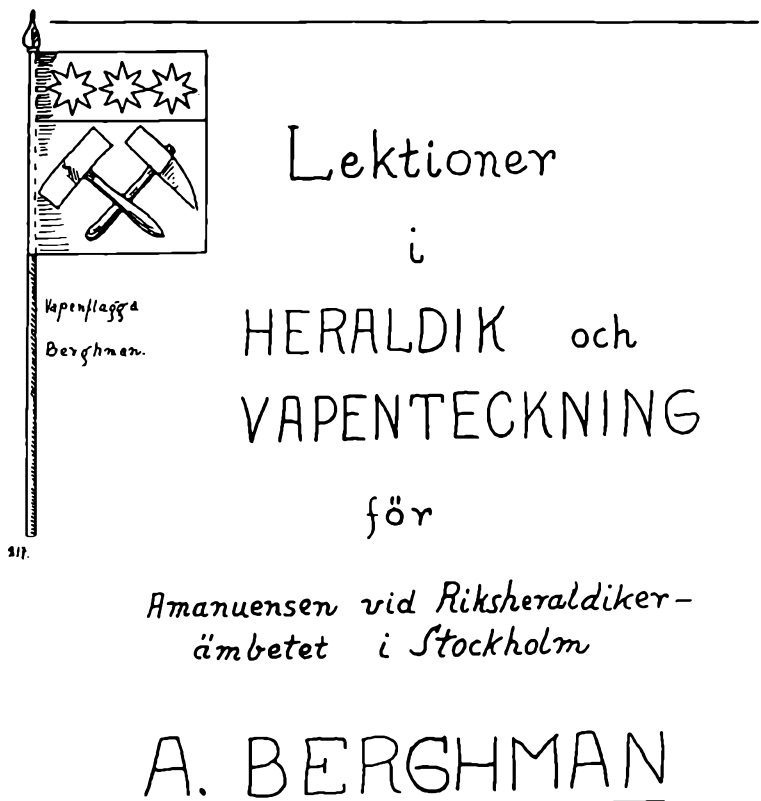

Fig. 2. Föregående sida till uppslaget (fig. 1) ur »Anteckningar i heraldik och sfragistik». Uppe til vänster Arvid Berghmans vapenflagga.

utgjorde en höjdpunkt i hans heraldiska formgivning. Det är en elegans, en lätthet och spänst av hög konstnärlig standard.

De formgivande åren

Tiden 1939–1949, med avbrott för kriget, kom att bli åren av studier då han mera ingående satte sig in i heraldikens regler. Detaljerade studier i komposition, avmätning av figurer i förhållande till sköldens fält, färger m.m. behandlades utförligt i hans anteckningar och skisshäften. Det var under dessa år Gu-

staf von Numers lade grunden till sitt kunnande och även började rita vapen vid sidan av sitt ordinarie arbete. Självstudierna blev av största vikt, och vid sidan om föddes med tiden ett mycket förnämligt privatbibliotek med heraldisk litteratur. En utövande konstnär behövde flere referensverk, belysande heraldikens historiska, och framför allt den stilhistoriska utvecklingen. Därtill började han redan tidigt samla urklipp, vilka prydligt limmades upp i klippböcker och utgör en intressant samling med aktuella händelser på området. Otaliga är de svenska klipp, som Arvid Berghman

skickade honom. Han följde även med vad som skrevs i utländska tidningar och tidskrifter. Sist, men inte minst viktigt, är den stora korrespondensen han förde med kolleger både i Skandinavien och Europa.

Gustaf von Numers var i högsta grad självutbildad. Han var den enda yngre konstnärligt inriktade personen på heraldikens område vid den här tiden i Finland. Det blev artiklar i heraldiska ämnen, ofta populärinformation i form av aktuella eller tillbakablickande artiklar bl.a. i Hufvudstadsbladet. I Finland fanns det ingen egentlig heraldisk litteratur. År 1941 utkom »Kort handledning i heraldik» av B. Harald Hellström, en publikation, vilken var förtjänstfull och behövlig. Men det fanns anledning att kritisera boken vad beträffar innehållet och ämnets uppläggning. Det blev en hel del inlägg i den finska dagspressen mellan Hellström och von Numers. Redan här förde han fram tydligt sina synpunkter på vad som avses med god heraldik. En annan debattör eller diskussionspartner var arkitekten A.W. Rancken, författare (tillsammans med Kauko Pirinen) till boken om Finlands vapen och städers sigill (Suomen vaakunat ja kaupunginsinetit, 1949). När man läser dessa inlägg märker man att både Hellström och Rancken hade benägenheten att »spåra ur», medan Numers inlägg konsekvent var väl underbyggda och sakligt upplagda. Dessa var skrivna i en mycket hovsam stil. Kritiken var byggnad, dvs. strävade till att förklara och ge anvisningar om hur man borde gå tillväga. Han berättade själv senare för mig hur viktigt det var att från första början ha klart för sig vad det gick ut på. Han menade att även om man kände till heraldikens grundregler, räckte detta inte alltid till. Man måste även äga förmågan att kunna anpassa reglernas tillämpning efter behov. Detta kommer tydligt fram i

diskussionen kring Helsingfors' stads vapen i Hufvudstadsbladet våren 1951. Därtill kom mera fackorienterade artiklar i tidskrifter av olika slag. Dessa är dock bara små brottstycken, vilka vittnar om ett stort kunnande och en förmåga att uttrycka sig klart och enkelt, i likhet med Arvid Berghman.

Ett arbete av stort värde förverkligades dock aldrig, beroende på olyckliga omständigheter. Detta arbete, som behandlar Finlands medeltida adels heraldik förelåg färdig på både svenska och finska med färdigt klischerade bilder av frälse vapen, ritade av Gustaf von Numers utgående från bevarade äldre avbildningar (fig. 3–4). Under arbetets gång blev förläggaren tyvärr tveksam och drog sig ur projektet. Tanken att återupptaga arbetet och färdigställa det för tryckning aktualiserades flere gånger under von Numers' livstid, men annat kom emellan. Vid hans bortgång fanns redan planer på att ge ut verket, att uppdatera texten m.m. Tyvärr blev det ingenting.

Kommunvapnen

Lagen om kommunvapen 1949 blev startskottet för en heraldisk aktivitet, vilken även betecknas som den moderna finska heraldikens födelse. Här stod Gustaf von Numers redo att med sina kunskaper bidra till den formgivning, som idag är så berömd runt om i världen. Vid sidan av honom framträdde även andra heraldiker såsom Ahti Hammar, Olof Eriksson, Kaj Kajander och Tapio Vallioja.

Åren 1952–57 var de kanske hetsigaste med flera utlysta tävlingar och samtidigt direkta beställningar. För Gustaf von Numers' del blev 8 stadsvapen (de flesta nyritningar), 7 köpingars (sedermera städers) vapen och 134 kommunvapen av egen hand och ett i samar-

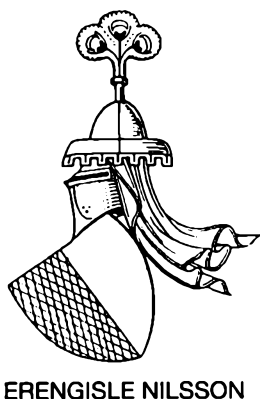
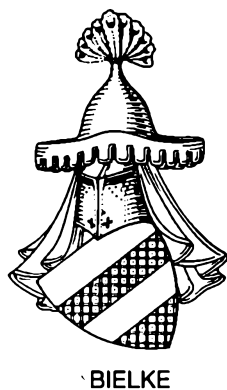
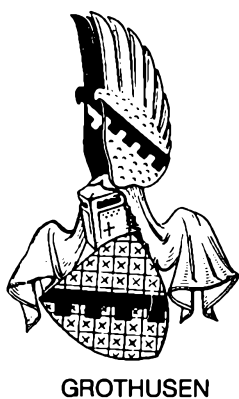
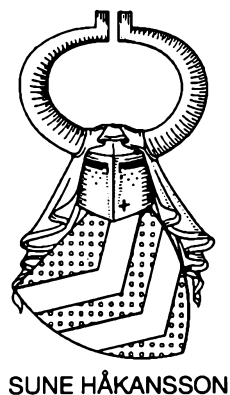
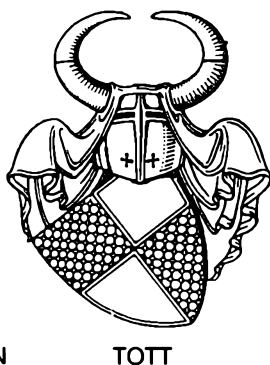
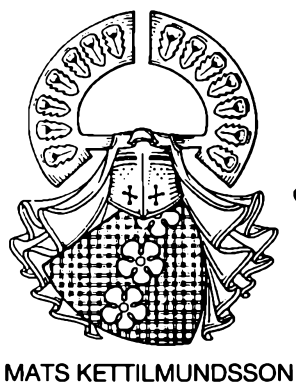

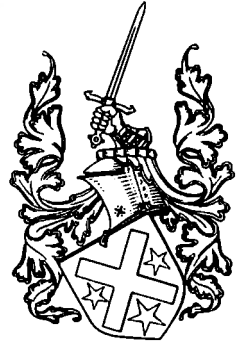
Fig. 3. Uppklustrade klichéavtryck för helsida i Finlands medeltida adelsheraldik. Vapen från 1200- och 1300-talen, nyritade av Gustaf von Numers omkring 1942.

LEPAS-ÄTTEN

LAX TILL BUSSILA

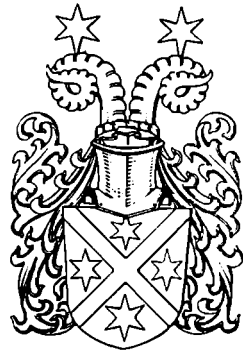
POITZ

ULF I FINLAND

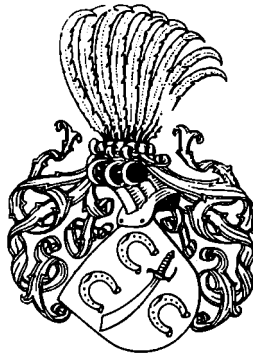
KNUT ERIKSSON KURCK
stamfar för yngre ätten

CREUTZ

ARVID ERIKSSON

NOKIA-ÄTTEN

BRINKKALA-ÄTTEN

Fig. 4. Uppklustrade klichéavtryck för vapen från 1400- och 1500-talen, nyritade av Gustaf von Numers omkring 1942.

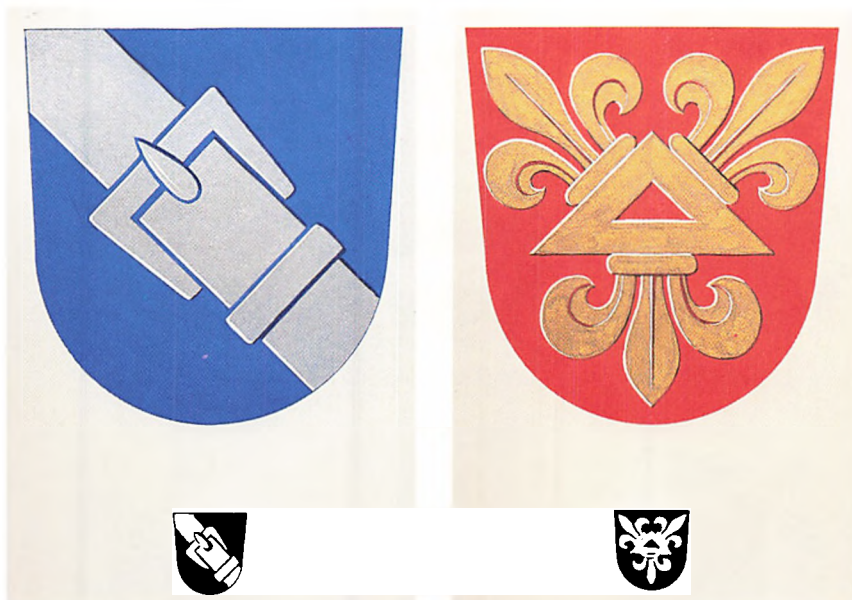

Fig. 5–6. Förslag till kommunvapen, vilka deltog i tävlingar. Inte förverkligade. Foto: Tom Bergroth.

bete med en annan konstnär. Dessa är av hög klass och med en strikt formgivning. Därtill kommer två revideringar, sammanslagning av mindre kommuner till en storkommun (Kronoby och Korsholm), vilket resulterat i nya vapen.

Ofta ville kommunfullmäktiges herrar ha med en massa symboler i vapnet, hänförande sig än till en historisk händelse, än till en sevärdhet eller dess näringsliv. Här behövdes både kunskap och övertalningsförmåga mången gång för att få dem att acceptera en enklare lösning.

Redan 1950 presenterade han sitt främsta tillskott i heraldiken, en ny skura – häroldsbild –, den s.k. granskuran, vilken tillkom i samband med Pudasjärvi kommuns vapen. Orsaken var delvis att Finlands skogsrika natur krävde en ny heraldisk symbol, gärna i form av en häroldsbild, med vilken man skulle kunna

variera många kommande kommunvapens komposition, där man ville i motivet anknyta till skogsbruk. Själv använde han gärna skuran i många av sina vapen. Den stiliserade orrstjärten i Lestijärvi kommuns vapen är ett annat exempel på hans förmåga att skapa en enkel, men uttrycksfull bild. I Tjöcks kommunvapen togs en detalj ur den lokala dräkten till utgångspunkt, nämligen en heraldiserad version av bällets mönster i form av en bjälke. Kan man tänka sig en genialare lösning. Vid sidan av de officiellt fastställda vapnen finns en uppsjö av förslag, vilka ej vann i tävlingar (fig. 5–6). Men det finns även alternativa förslag vilka blev refuserade av beställaren, ibland på grund av att de ansågs »för avancerade» rent konstnärligt sett, eller att motivet var »för humoristiskt». T.ex. förslaget med en sträng i form av ett bälte med spänne, balkvis, är mycket talan-

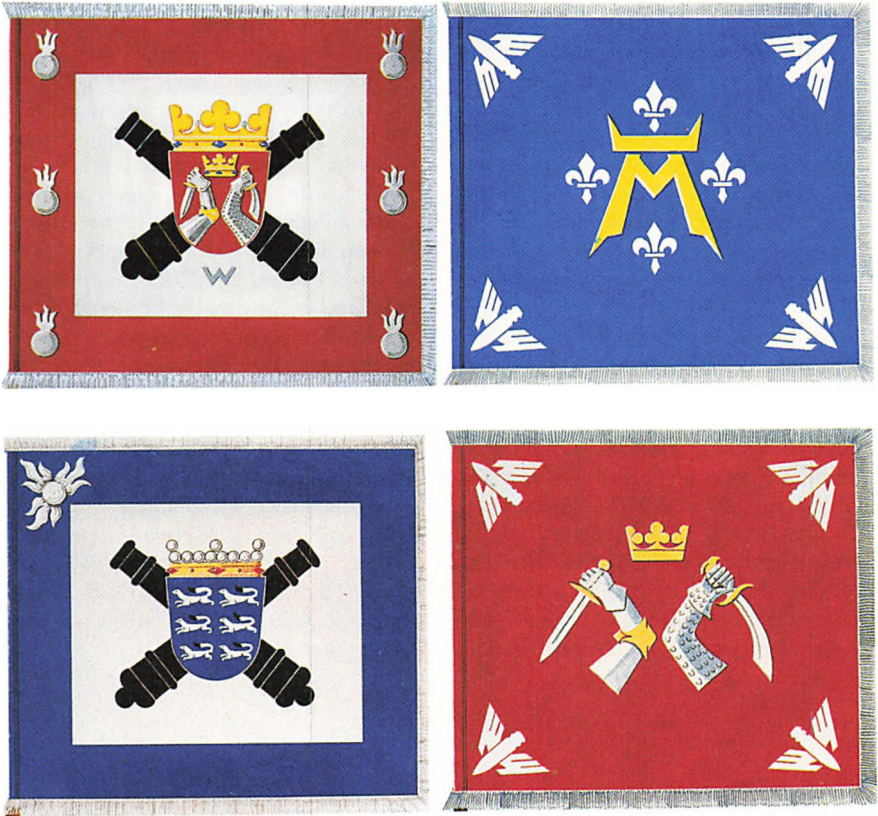

Fig. 7–10. Karelska artilleriregimente, Åbo luftvärnsbatteri, Österbottens artilleriregimente, Bevakningsflottiljen. Foto: Per Johan Lundsten.

de för läderhantverk. En av orsakerna till att bl.a. den berömda finska »kalakukkon« (limpa med inbakad fisk) inte förekommer i ett enda finskt kommunvapen. I Gustaf von Numers' arkiv finns bevarade många fina oförverkligade förslag och skisser, somliga akvarellerade, andra endast på skiss-stadiet. Material finns här, liksom hos andra aktiva konstnärer från den tiden, för en hel utställning.

Militära fanor

Efter det att Finlands armé efter en övergångsperiod erhöll en ny organisation år 1952, blev det aktuellt med att börja tänka på fanor, årsdagar, honnörsmarscher m.m. Det räckte dock fram till 1957 innan truppförbanden erhöll sina namn. Vid planeringen beaktades den nya sammansättningen och bl.a. skapades tre nya truppförbandsfanserier, fältartilleriet, luftvärnet och kustartilleriet,

samtliga av Gustaf von Numers, vilka blev riktgivande för den fortsatta designen. Denna var modern och följde den utveckling som skett inom heraldiken. Linjerna blev klara, formerna enkla och symbolerna begränsades i regel till två, varvid flaggdukens grundfärg representerade den tredje symbolen (fig. 7–10). I t.ex. luftvärnets fanor skapade von Numers vapenslagets sinnebild – en bevingad granat – i hörnen med förläggningens ortens eller landskapets vapen som huvudemblem i mitten. Ursprungligen hade han tänkt sig den bevingade granaten som vapenslagets huvudsymbol i fanserien. Istället blev det luftvärnsskolan som fick denna bild. I krigsskolornas fanor utgjordes huvudemblem av Finlands vapenlejon. Nu nyritades många av dessa fanor, formgivna i modern anda med ett modernt, stiliserat lejon, ofta beledsagat av en talande symbol för skolan. Även här intog han en särställning vid skapandet av en ny kraftfullare

formgivning av det traditionella lejonmotivet. För de truppförband, vilka inte hade belönats med Frihetskorset eller av tradition inte redan hade en fanstångspets, ritade han en ny, genombruten modell med Finlands vapenlejon som huvudbild. Hans lösningar beträffande fanor för de olika vapenslagen och inte minst militära skolorna var i heraldiskt hänseende intressanta. Speciellt vacker är hans lösning för Fältartilleriskolan, nämligen en grip hållande i ett kanonrör, med brinnande granater i hörnen. Flottans serie av fanor kom även ur hans hand. Flottiljen erhöll ett ankare belagt med korslagda svärd och ett lejon i vänstra övre hörnet. Ett mycket vackert exempel på humor, är Bevakningsflottiljens sjölejon, en kombinationsfigur där övre delen utgörs av Finlands vapenlejon och nedre delen av ett sjölejons svans. Hans huvudemblem för finska försvarsmakten, ett torn belagt med ett lejon, skapades 1963.

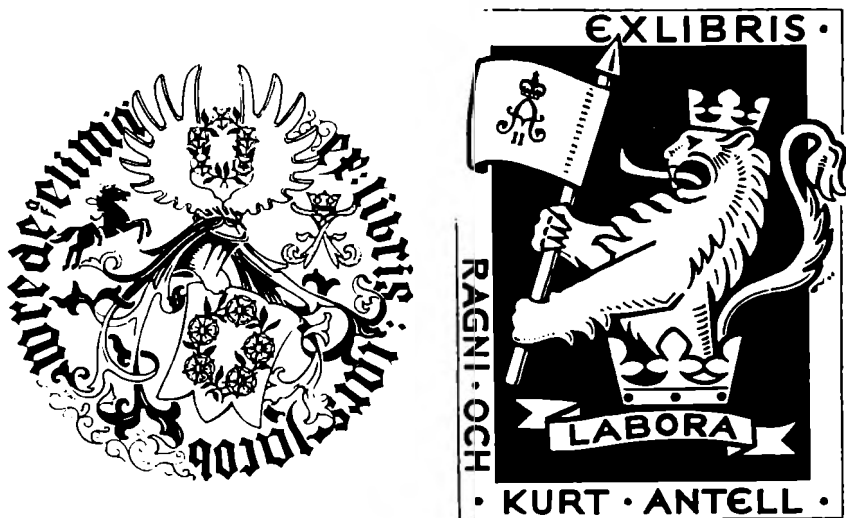

Fig. 11–12. Exlibris för Lars Jacob Wrede af Flimä och Kurt Antell 1968. Foto: Tom Bergroth.

Civila fanor

Som följd av det vaknade intresset för kommunvapen började även korporationer och föreningar intressera sig för fanor, formgivna i en modern anda. Bland många av von Numers' fanor finns bl.a. Hangö Finska Sällskaps, med en stam (= havet) från vilken utgår fyra strålknippen (= Hangö fyr). En enkel, men talande lösning. Fanstången utgöres av en stiliserad fyr, tagen ur stadsvapnet. Bland de första kommuner som på uppmaning av honom, skaffade sig en flagga baserad på kommunvapnet, var Eurajoki. Exemplet har sedermera följts av flere städer och kommuner i Finland.

Släktvapen

En icke obetydlig insats gjorde Gustaf von Numers för befrämjandet av intresset för borgerliga släktvapen och exli-

bris. Bara antalet exlibris av hans hand uppgår till över 50 st. (fig. 11–16).

I sin artikel »Släktvapen och vapen-exlibris« i Finsk heraldik i nutiden 1977 presenterade han problematiken och jag citerar honom: »Ett vapen fastställs ju aldrig till stil eller form utan endast till sitt innehåll. Det kan följaktligen av en van heraldiker inkomponeras i ett exlibris på många olika sätt och i önskad stilart. Det är därför av utomordentlig vikt, att man såväl vid utformningen av ett släktvapen som vid dess användning i t.ex. exlibris, vänder sig till en verklig kännare av vapenkonsten som kan utnyttja alla dess möjligheter.« Och detta är så sant.

Bland många exempel skall här blott nämnas Metsovaaras vapen, där hjälmprydningen – en tjäder – återgår på familjenamnets första hälft (på finska »metso«) och bindnålen åsyftar textilindustrin, ett verksamhetsområde inom

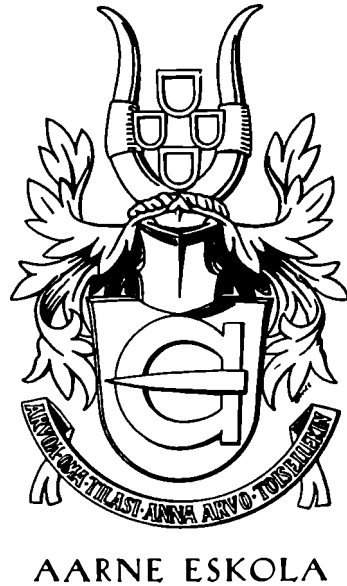

Fig. 13–14. Exlibris för Randall Nybom 1953 och Aarne Eskola 1966. Foto: Tom Bergroth.

Fig. 15–16. Exlibris för dottern Christina (f. 1939) och sonen Gösta (f. 1948). Foto: Tom Bergroth.

vilket familjen gjort sig mycket känt (fig. 17). Synd bara att det var blott namnet som användes som ett registrerat varumärke och inte von Numers' vapenritning! Kompositionen är kraftfull och enkel med endast svart och guld.

Övrig produktion

Vid sidan av vapen och fanor ritade han även medaljer, minneskors och emblem i form av bl.a. medlemsnålar. Bland minneskorsen från våra två senaste krig må här nämnas Högkvarterets minneskors. Militärfortjänstmedaljen för försvarsmakten blev han sista arbete. Från-

sidans motiv, ett upprättstående svärd från vilket eldslågor utgår från klingan anknöt till ett motiv, vilket Akseli Gallenkallela redan 1928 hade föreslagit för en annan orden, vilken avsågs instiftas, men aldrig blev förverkligad.

En mindre känd medalj är den, vilken skapades till minne av karelska flyktingar och befolkningens omflyttning efter krigsslutet 1944, då Karelen avträdde till det dåvarande Sovjetunionen. Medaljens frånsida visar en heraldiskt intressant komposition, starkt stiliserade människosiluetter i form av en snedställd fästningsskura, vilka tvingas emigrera västerut (= till vänster) av eldslå-

Fig. 17. Slakten Metsovaaras vapen 1966.
Foto: Tom Bergroth.

gor, symbolen för en ny överhet som övertagit området och tränger ut dess bebyggare.

När hakkorset i Finlands Vita Ros' ordenskedja år 1963 byttes ut, blev det von Numers som formgav den nya detaljen, ett stiliserat grankors. Hans ursprungliga förslag hade dock varit ett S:t Hanskors med skarpa (= rätvinkliga) hörn, vilket hade suttit bättre i kedjan.

Flera föreningar erhöll medlemsmärken och -nålar, formgivna av honom. Däribland må här nämnas Numismatiska Föreningens i Finland märke, den förste kände finska numismatikern Elias Brenners vapen placerat på en heraldisk ros.

Arbetsätt

Gustaf von Numers påpekade ofta vikten av att uppfatta heraldikens regler rätt och konsten att kunna konstnärligt formge motivet efter behov, ty heraldi-

ken är och förblir en levande konstform. Även om under senare tid man eftersträvat allt mera stiliserade och förenklade bilder, ja nästan på gränsen till logos eller emblem, så höll han fast vid mjuka former, dvs linjer, vilka gav figuren eller vapenbilden karaktär. I sina vapenexlibris var han klart inspirerad av Johannes Britzes arbeten och Albrecht Dürers renessans-präglade stil.

De allra flesta av von Numers vapen kom till genom en serie utkast eller blyertsskisser på smörpapper (fig. 19). Ofta färglade han skisserna för att beställaren skulle kunna bilda sig en uppfattning om kompositionen. Anpassningen av förhållandet i ett vapen mellan sköld, hjälm, hjälmütacke och hjälmpryld-

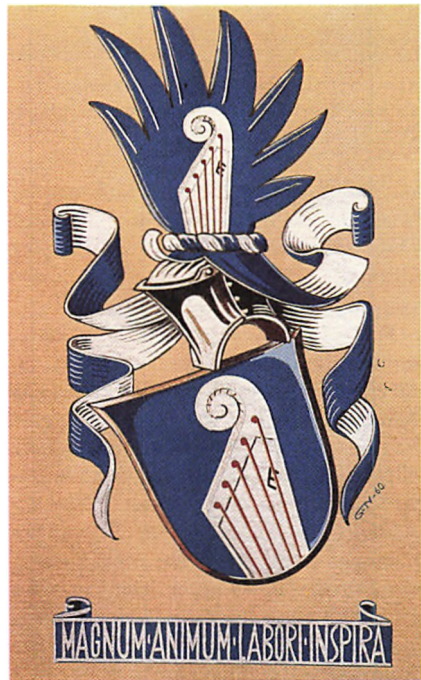

Fig. 18. Vapen för folkmusikforskaren Erkki Ala-Könni med därtill hörande valspråk, 1961. Foto: Tom Bergroth.

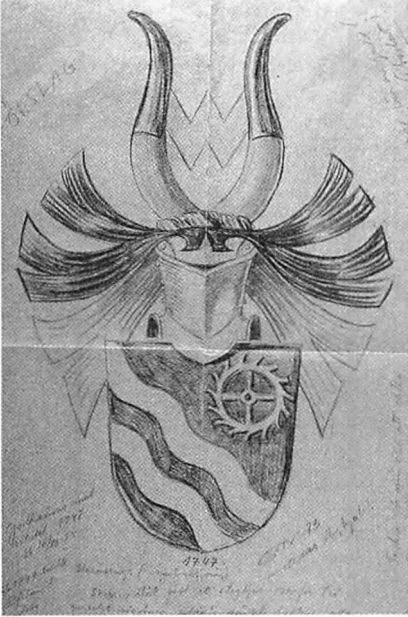

Fig. 19. Utkast till vapen för familjen Elfström, urmakare, smörpapper, färglagd. Foto: Tom Bergroth.

nad lade han stor vikt vid. Hans utpräglade sinne för det centrala och väsentliga i ett vapens bild eller figur och framför allt sinne för proportioner var oöverträffat.

Han eftersträvade konsekvent klara, enkla vapen med högst två figurer, en färg och en metall. Talande vapen var han särskilt förtjust i och förordade gärna denna lösning. Ofta kunde varianter eller detaljer skissas upp vid sidan av huvudbilden för att sedan underställas beställaren för kommentarer. Ofta angav han egna synpunkter eller förslag vid sidan. Otaliga är de detaljritningar, vilka avser t.ex. djurbilders ben och ställning, vare sig liggande, gående, stående eller framskjutande. Likaså deras placering i förhållande till fältets utrymme var för honom viktigt. Onödiga tomma ytor fick inte uppstå i onödan. När det gäller djur

var Gustaf von Numers oslagbar, inte bara när det gällde Finlands vapenlejon. Estetiskt väl avvägda proportioner, en inre spänstighet, de kännetecknande detaljerna, en hållning präglar alla hans figurer. Ofta, speciellt när det gällde fanor, indelades arket i rutfält först för att figuren sedan skulle kunna placeras korrekt i förhållande till fältet. Han betonade alltid vikten av att vapenfiguren var rätt proportionerad till sin storlek och i förhållande till fältet. Det fick aldrig uppstå den optiska verkan av att det såg ut som om figuren ramlat ned! Bilderna i anslutning till artikeln talar för sig.

På grund av sitt yrkesarbete beklagade han sig alltid att tid inte hade funnits för att göra duplikat av beställningsarbetena. Originalen gick ju alltid till beställaren och kvar blev bara skisser, oftast på smörpapper. Han var alltid illa rustad

Fig. 20. Släkten Malms vapen 1973.

när det gällde att låna material för utställningsändamål. Inför utställningen »Finsk heraldik i nutiden« 1977 fick han göra nya kopior av flere av sina arbeten. Men i hans privatarkiv finns bevarat en oskattningsbar samling av utkast och skisser till vapen, fanor och emblem, vilka kanske är ännu värdefullare i det de belyser just hans arbetssätt och utveckling av olika projekt under arbetets gång.

»Inofficiell« statsheraldiker

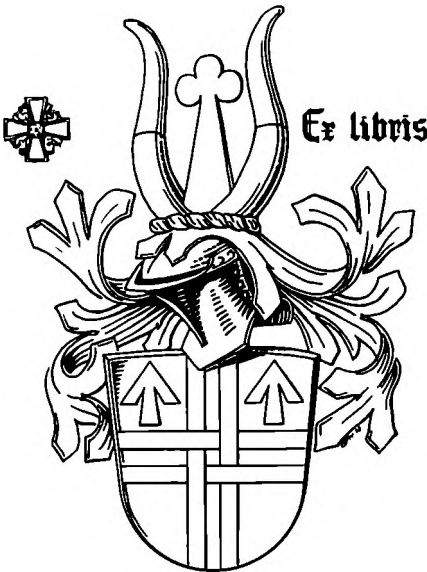
I Finland har det aldrig funnits en motsvarighet till statsheraldikerämbetet i Sverige eller Statens heraldiske konsulent i Danmark. I praktiken kom Gustaf von Numers att fylla uppgiften under många år, inte minst som medlem av

Statens heraldiska kommission, där han verkade som konstnärlig expert.

När den internationella heraldiska akademien (Académie Internationale d'Héraldique) inrättades 1949, blev han kallad till en av dess första medlemmar. Ett erkännande som i alla avseenden var berättigat. Han var med om att grunda Suomen Heraldinen Seura – Heraldiska Sällskapet i Finland år 1957 och blev dess förste ordförande, en post vilken han innehade till 1964. Han var även korresponderande ledamot av flere utländska heraldiska sällskap.

Människan bakom namnet

Gustaf von Numers var anspråkslös till sin natur, det låg absolut inte för honom att göra reklam för sig, än mindre att söka publicitet. Han vara mera tillbaka-dragen, men tvekade aldrig att ge ett uttömmande och förklarande svar om man frågade honom. Han blev kanske för lite tillfrågad när det gällde heraldiska frågor. Han var dock i alla avseenden en professionell yrkesman, som gav sina utlåtanden eller påtalade detaljer, vilka borde tillrättläggas för att uppnå ett bättre slutresultat. Hans sinne för att sätta fingret på just den detalj, vilken krävde en justering var uppenbar. När någonting nytt i heraldisk väg publicerats, som han inte ansåg lyckat, kunde det hända att han lade händerna vid tinningarna och suckade oj, oj, oj! Detta inneslöt ett stilla konstaterande för sig själv över hur mycket det ännu fanns att undervisa, att sprida information och upplysning, hur mycket okunskap som rådde i ämnet. Mera talande kunde inte utlåtandet bli. Humor hade han så det för-slog, små syrliga, men vänliga påpekanden kunde komma, som allt som oftast träffade huvudet på spiken. På äldre dagar då heraldiskt intresserade personer samlades, kunde han lätt, särskilt om samtalet höll på att övergå till en dispyt,

Bruno V. M. Ahlstedt

Fig. 21. Exlibris för ingenjör Bruno V. M. Ahlstedt. 1964. Familjevapnet kompletterad med Finlands Vita Ros' riddartecken.

Fig. 22. Gustaf och Berit von Numers hemma på Topeliusgatan i Helsingfors, 1950-talets början. TV-Kuva Oy.

säga att »jag tänker inte gräla om detta och nu orkar jag inte prata heraldik mera, det får räcka!» Han ville gärna koppla av i vänners sällskap och tala om allehanda ting, för honom var detta även en avkoppling.

Det heter alltid att bakom varje man finns en kvinna, som har ett visst inflytande. I Gustaf von Numers' fall är det hans kära maka Berit, även hon väldigt heraldiskt intresserad, som var sin makes främsta smakråd (fig. 22). Ofta visade han för henne utkast och skisser, fick kommentarer och råd till ändringar eller finjusteringar. Någoting som författaren till denna artikel även gärna gör vid behov! Ett vapen blev aldrig renritat förrän de tillsammans var ense om att det var bra. Det kunde vara roligt att följa med deras samtal och ofta hände det att Berit försynt sade »...vet Du jag skulle ändå ta och ändra lite på den de-

taljen.« Med åren har även hon förvärvat ett gott öga till goda helhetskompositioner. Själv fick jag tillfälle att inhämta hans kunskaper under de många kvällar jag tillbringade i deras hem på Topeliusgatan i Helsingfors. Den undervisningen är jag vännen Gösta evigt tacksam för.

Gustaf von Numers-priset

År 1982 inrättades ett internationellt pris bärande hans namn, avsett att kunna ges till utövande heraldiska konstnärer. Priset är avsett att befrämja den heraldiska formgivningen i den anda som Gustaf von Numers så starkt förespråkade; att bidra till att sporra en ny generation att följa i hans fotspår. Hitintills har det utdelats fyra gånger, nämligen till: Otfried Neubecker, Tyskland (1982), Bruno B. Heim, Schweiz (1982), Carl-Alexander von Volborth, Belgien (1984) och Olof Eriksson, Finland (1984).

Ett varmt tack riktas till Carlsen-Langes Legatstiftelse (Danmark), vilken möjliggjort återgivning av teckningarna i denna artikel i färg.

Artikeln baserar sig på ett föredrag, hållet i Heraldisk Selskab i Köpenhamn, den 25.4. 1983.

Se vidare:

Carol Hedberg: Gustaf von Numers in memoriam. Heraldisk Tidsskrift, Bind 4, ss. 387–90, København 1975–79.

Tom C Bergroth: Gustaf von Numers-priset instiftat. Heraldisk Tidsskrift, Bind 5., 1. Halvbind, ss. 286–7, København 1980–1983.

Henrik Degerman: Suomen heraldinen bibliografia 1706–1981 Finlands heraldiska bibliografi, Helsinki 1984, G. v. N:s tryckta arbeten, numeris 20, 22, 27, 29, 30a, 38, 65, 170, 299, 342, 362, 363, 371, 385, 401, 407, 414, 418, 422, 466, 467, 693, 712, 713, 725, 733, 792, 795 och 806.

Våbenskjolde som gave, arv og efterligning

Af Bent Østergaard

På Sct. Vincent Martyrs dag (22. januar) 1459 udstedte Christian I i Odense på forbøn af hr. Iven Bryske adelsbrev med frihed og frelse for Peder Jensen. I brevet nævnes hans gård Eskelund og en gård i Ølund, »som Hans Mule udi boer«. ¹ Endvidere beskrives naturligvis hans nyslæede skjold og hjelm: »rødt hjorte-vier (gevir) med fem takker i et hvidt felt... og på hjelmen to vesselhorn, et rødt og et blått med fire hvide ibsskaller på hvert horn« (fig. 1). Og det tilføjes, at denne udformning er givet efter hans broder, Matts Kjeldsens vilje (fig. 2). ²

Fig. 1. Peder Jensens våben efter Sandvigs udskrift af adelsbrevet fra 1459.

Som påvist af Troels Dahlerup ³ var det ikke udsædvanligt, at en nyadlet helt eller delvis overtog skjoldmotiv efter den adelsperson, han havde tjent, og som over for kongen formidlede, at der blev udformet et adelspatent for hans »vasal«. Men her er der ikke tale om kopiering af Bryskernes skjold, ej heller ses nogen heraldisk påvirkning fra slægten Rantzau, som Peder Jensen og Matts Kjeldsen menes at have været besvogret med. ⁴

Som patronymerne viser, var Peder Jensen og Matts Kjeldsen halvbrødre med fælles mor. Peder Jensen var søn af landsdommer på Fyn, Jens Mikkelsen til Eskelund. Landsdommerens hustru havde tidligere været gift med Kjeld Tuesen (Anderupgård), med hvem hun havde den i våbenbrevet omtalte Matts (Kjeldsen). ⁵ Tuesens slægt, der betegnes

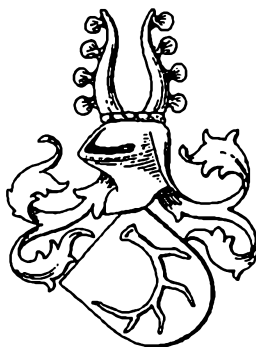

Fig. 2. Kjeld Tuesens og sønnen Matts Kjeldsens våben. Efter H. Storck: Dansk Våbenbog. Kbh. 1910.

som uradel, førte skjold og hjelm meget lig det, Matts halvbroder, Peder Jensen, overtog i 1459. Den eneste væsentlige forskel var de ibsskaller, der prydede halvbrødrenes vesselhorn.

Vi har her et eksempel på, at en mand gennem adelsbrev overtager våbenskjold efter sin halvbroder (på mødrerne side). Hans far må som landsdommer og gift med en adelsmands enke selv have været regnet som ligemand med egnens og øens adelige.

Jens Mikkelsens seglmærke, der kendes i syv segl fra årene 1438–42, viser et skråtstillet kløverbladskors (fig. 3). Hans Mule benyttede i 1442 (to år før han erhvervede sit adelsbrev med en halv ulv i våbenskjoldet) et bomærkeskjold, der viser en »vildmand« med spyd, der støtter et skjold med retvendt kors (fig. 4).⁶

Dette kan indicere familiemæssig forbindelse mellem Hans Mule og landsdommeren i Skeby. Jens Mikkelsens datter Margrethe blev i øvrigt gift med væbneren Laurids Kotte i Dalby på den modsatte side af Odense Fjord,⁷ så Jens Mikkelsen, der også omtales som væbner, synes at have været almindelig accepteret af sine jævnbyrdige.

En sikker forklaring på, hvorfor sønnen »går over til« den slægt, moderens første ægtemand tilhørte, kan ikke gives, men måske har halvbroderen Matts væ-

ret barnløs. Både på grund af arvemæssige forhold og af pietet for faderens æt, har Matts ønsket, at våbenet blev videreført.

Om oprindelsen til motiverne i skjold og hjelmfigur kan der ifølge sagens natur intet siges med sikkerhed. Hjortegevirets tilstedeværelse skyldes muligvis jagtinteresse eller har sin oprindelse i en bestemt jagtoplevelse, der er søgt foreviget. Ibsskallerne alluderer til Skt. Jakobs grav i Santiago de Compostella. Måske har en i slægten hjemført en af disse muslingskaller fra apostelens gravkirke i Spanien.⁸

At der har ligget en symbolik i et våbenskjold, kan vi ikke se bort fra. Omkring gamle, nedarvede symboler har der efterhånden aflejret sig familieoverleveringer af mere eller mindre sagnagtig karakter. Og de, der fik mulighed for at komponere eget, nyslået skjold – eller med større eller mindre adkomst overtage andres motiver – de har givetvis forud gjort sig grundige overvejelser.

Byrge Gunnensen (ca. 1445–1519) var en fattig degnesøn fra det nordre Halland. Han valgte en gejstlig løbebane, der førte ham til embedet som kansler. Med kong Hans' støtte valgtes han i 1497 som 50årig til ærkebiskop af Lund – et embede, han bestred med dygtighed og

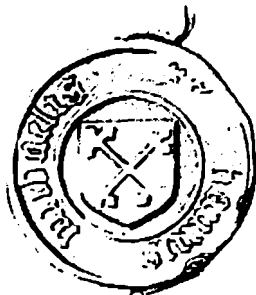

Fig. 3. Landsdommer Jens Mikkelsens våbenskjold med kløverbladskors. Efter Thiset og Petersen, L LII 2.

Fig. 4. Borgmester Hans Mules segl før adlingen. Efter Thiset og Petersen, L 111 2.

fasthed til sin død. Den borgervenerlige kong Hans så sin interesse i ved protektion af uadelige til høje embeder at styrke kongemagten over for rigsrådet og den øvrige adel.

Nogle adelige skumlede over de udmærkelser, der blev Byrge til del, men ærkebispens udfordrede dem til gengæld ved at komponere sit eget våbenskjold. Det viste et grenet lindetræ, hvis mange kviste afsluttedes med et væld af hjerteformede blade.

Men her kom biskop Byrge i strid med rigsråd Henrik Krummedige (ca. 1465–1530), der følte sig gået for nær, da hans slægt førte et skjold med tilsvarende motiv. Byrge forsvarede ihærdigt sin ret til det nye skjoldmærke, hvis symbolik han udlagde med stor spidsfindighed. Over

Fig. 5. På Adam van Dürens relief af Knud den Hellige i Lund Domkirke satte kunstneren sin arbejdsgiver, ærkebisp Byrge Gunnarsens egenhændigt udformede våbenskjold, et lindetræ. Foto: Lunds Universitet, Arkeologiska Institutionen.

for teologens retorik blev rigsråden mundlam og måtte resignere.⁹ Ærkebispens lod endog i Lund Domkirke kunstneren Adam van Düren udføre et relief af sit lindeskjold i forbindelse med en afbildning af Knud den Hellige (fig. 5).

Med kongens stiltiende accept kunne udenforstående ikke hindre bispens optræden på det heraldiske marked. Han fik aldrig kongebrev på adelsskab – den ærkebiskoppelige værdighed var ham åbenbart tilstrækkelig – men sit skjold lod han hugge i sten og sætte i sin kirke.

En af Byrges yngre kolleger – ligeledes født ufri – udformede også sit eget våbenskjold. Jens Andersen (ca. 1468–1537) med øgenavnet Beldenak (den skaldede) var en fattig skomagerson fra Brøndum ved Løgstør.¹⁰ Lynende begavet og yderst hensynsløs lykkedes det ham at gøre en for den tid imponerende karriere, der dog skulle afsluttes med megen modgang og dybe ydmygelser.

Efter indstilling af kong Hans opnåede han i 1501 pavelig udnævnelse til biskop i Odense. Han engagerede sig ihærdigt i politisk virksomhed som rådgiver og bisidder for kongen samt i øksenhandel og godskøb. Den iltre mand fik store problemer under Christian II, der en tid holdt ham i fængsel under meget strenge forhold.

Efter at have accepteret at betale kongen et kæmpebeløb fik han dog atter sin frihed og sit embede tilbage. Han fulgte Christian II til Sverige, hvor kongen kunne udnytte biskoppens juridiske skarpsindighed og ret veludviklede politiske instinkt, da han overlod ham at føre forsædet i den gejstlige ret, der dømte Sture-partiet for kætteri – optakten til Det stockholmske Blodbad. Til gengæld fik Odense-bispen overladt Strängnäs Stift, da dets hidtidige indehaver var blevet henrettet under blodbadet.

Fig. 6. Biskop Jens Andersen Beldenaks segl. Som skjoldholder ses Odenses skytshelgen, Knud den Hellige. Efter Henry Petersen: Danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen. Kbh. 1886, nr. 533.

Også under Frederik I fik Jens Andersen vanskeligheder, og i 1527 måtte han afstå Odense Bispedømme mod at beholde en del af sit gods på Tåsinge, gården Kierstrup – nu Valdemars Slot.

Nogle år efter blev han fængslet og tortureret som offer i et gammelt privat fjendskab. I 1504 havde nogle af Beldenaks folk overfaldet og dræbt lensmanden i Odense, Otto Porsfeldt, og såret en odenseborger, rådmanden Knud Friis, der havde søgt at mægle. Skønt biskoppen blev frikendt for del i denne sag, forfulgte den ham ikke desto mindre resten af livet, og i 1533 blev han overfaldet og ført til Holsten af nogle slægtninge til den myrdede. De mishandlede den gamle mand på det groveste; han blev pisket og fik alle sine lænder trukket ud. Igen befriet henlevede han sine sidste år i Lübeck.

Beldenaks våben¹¹ kendes bl.a. fra hans segl (fig. 6), fra et malet billede (af pave Gregor I), som han skænkede til Fåborg Helligåndskloster (nu i Nationalmuseet) (fig. 7) og på en udskåret træfigur i Nørholm ved Nibe (fig. 8). Den

selvbevidste mand lod det også udhugge i to stentavler på sin nyopførte bispegård i Odense (fig. 9). De er nu placeret i museet Møntergården. Endelig genfinder vi samme motiv i segl og våben fra hans nærmeste kreds.

Historikeren A. Heise har i Danmarks Riges Historie, bd. 3, 1902 givet sin karakteristik af motivet i Beldenaks våben: »(han) havde som sindbillede på sin egen stilling sat en nymåne, der bryder frem

Fig. 7. Biskop Jens Andersen Beldenak skænkede Fåborg Helligåndskloster en altertavle. En af fløjene viser Gregor den Store (pave 590–604) med bispens selvkomponerede våbenskjold til venstre. Alderen og fernisering har ændret farverne, så både måne og baggrund nu fremtræder i gult. Foto: Nationalmuseet, København.

Fig. 8. Til Nørholm Kirke mellem Nibe og Ålborg skænkede Jens Andersen Beldenak o. 1520 en udskåret altertavle. Giveren er fremstillet knælende ved korset, flankeret af en vildmand, der holder hans våbenskjold. Foto: Lennart Larsen.

bag en sky. Med bidende ironi revser han adelens selvfølelse.»¹²

Om bispem har lagt netop den symbolik i sit våben, lader sig ikke sige, men på ét punkt har Heise taget fejl: nymånen er på alle afbildninger placeret *foran* den sky lignende formation, der i et par tilfælde er forenklet til en »hjelke« med bølgeformede konturer. Farverne på

Fåborg-tavlen viste en gul bund, blå sky (bjælke) og hvid halvmåne.

Biskoppen havde en søstersøn, Christiern Pedersen, der i sit våben førte samme motiv, men tilføjet initialerne CP (fig. 10). Denne nevø var domprovst i Viborg. Han fik i 1528 livsbrev på gården Ørbækklunde, Vindinge Herred, Fyn, hvis tidligere ejer var odensebi-

Fig. 9. Jens Andersen Beldenak lod hugge to tavler med sit våbenskjold og årstallet 1518 til sin nyopførte bispegård i Odense. De findes nu i Møntergården i Odense. Foto: Møntergården, Odense.

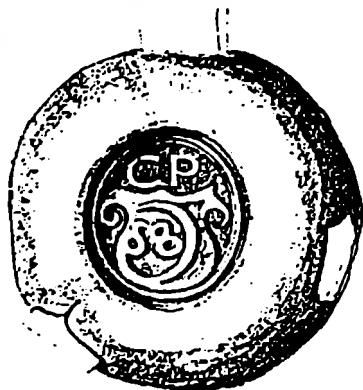

Fig. 10. Domprovst Christiern Pedersens segl. Efter Thiset og Petersen, G vl.

spen, hans morbroder. Han afhændede dog snart gården til den kendte kansler, Johan Friis til Hesselager. Domprovsten må være død o. 1545.

Disse to gejstlige kunne ifølge sagens natur ikke lade våbenet gå i arv til direkte efterkommere. Men vi er vidende om, at endnu en person, odenseborgeren Peder Christiensen, også førte dette motiv, som han benyttede, da han blev behørigt adlet af kong Hans i 1511, og som sønnen Laurids senere lod præge i sit segl (fig. 11).

Peder Christiensen (ca. 1480–1546) var gift med Karen Pedersdatter Bonde (ca. 1490–1559). Hendes far, Peder Bonde, borgmester i Odense i årene 1493–1512, havde allerede i 1493 opnået kongens brev på »frihed og frelse som andre riddere og svende her i vort rige Danmark med skjold og hjelm, som er en regnbue, halv blå og halv rød på skakke (skrå) udi et hvidt felt, og på hjelmen tre hvide liljer« (fig. 12–13).

Peder Christiensen ønskede åbenbart samme position som sin hustru og svigerfar. I 1511 modtog han kongeligt brev¹⁴ på adelsskab og »skjold og hjelm, som er en hvid halvmåne udi et gult felt, standendes langs ad skjoldet med både

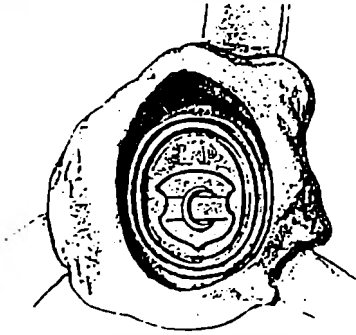

Fig. 11. Laurids Pedersens segl. Indehaveren var en søn af odenseborgeren Peder Christiensen. Efter Thiset og Petersen, G v2.

(begge) oddene udi en blå sky, tvært udover skjoldet, og til hjelmtegn to hellebarder på en blank hjelm« (fig. 14).

Ligheden mellem Peder Christiensen's våben og biskoppens er slående – helt ud til den ornamentagtige udformning af skyen bag nymånen. Ved tilkøbling af dette adelsbrev har biskoppen givetvis været formidler over for kongen. Tildelingen skete i øvrigt samme år som Beldenak havde holdt sin ligtale ved bisættelsen af kongens yngste søn Frands i Odense Gråbrødrekloster.

Vi kan således konstatere, at Jens Andersen Beldenaks skjold og seglmærke i hans egen levetid optages af to andre personer, den ene hans søstersøn, domprovsten i Viborg, den anden en fremtrædende borger i Odense, gift ind i en nyadelig familie.

Om biskoppens slægtninge ved vi i øvrigt, at en søsterdatter Mette var gift med en borger i Lübeck, Heinrich Schepping/Sceppinck. Beldenak tilbragte sine sidste to år hos denne familie og fik sin grav i deres by.¹⁵

Men var Peder Christiensen i Odense også en slægtning, en anden nevø? Der kan ganske vist her foreligge et eksempel på den af Troels Dahlerup påviste skik i middelalderen, at en uadelig efter

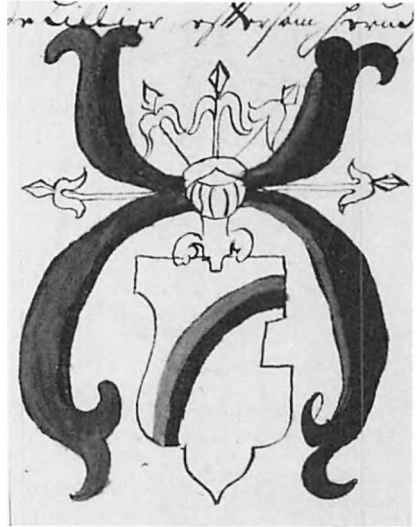

Fig. 12. Borgmester Peder Bondes våben. Efter afskrift i Det kgl. Bibliotek NKS 790°, s. 156–59. Foto: Det kgl. Bibliotek, København.

tro tjeneste kunne hjælpes til et adelsbrev og i så fald få tildelt et våben, der svarede til hans herres, eller motivmæssigt lå tæt op ad det – men det er, som vi skal påvise, næppe tilfældet her.

Sammenligner vi de enkelte segl og våbenskjolde, der bærer dette motiv, ses skyen i to udformninger: et slynget bånd, opløst i slyngelignende ranker eller – mere sjældent – en bjælke med let bølgeformede konturer. Det sidste møder vi på Beldenaks tavle fra Fåborg og i seglet, tilhørende Laurids, søn af den adlede Peder Christiensen. Variationerne synes at være brugt i flæng.

Biskop Jens Andersens våben blev således overtaget af to omtrent jævnaldrende personer, hvoraf den ene, en gejstlig, der optog det i sit segl, var hans søstersøn. Den anden, ikke-gejstlige, tog det som sit våben, da han med bispens bistand fik sit adelsbrev, og han kunne lade det gå i arv til sine børn.

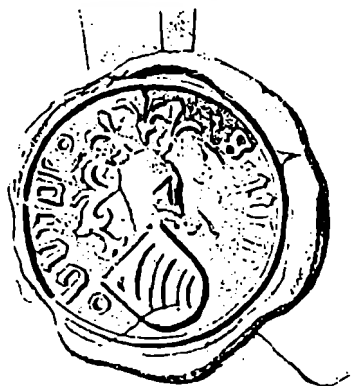

Fig. 13. Borgmester Peder Bondes segl. Efter Thiset og Petersen, G xv 14.

At han også var i familie med biskoppen fremgår af, at en vis Christen Mule i Odense i 1547 var en af arvingerne efter Jens Andersen (Beldenak), fordi han var gift ind i Peder Christiernsens efter-slægt.¹⁶

De har sikkert begge været bispens søstersønner og sandsynligvis halvbrødre. Deres ukendte mor, bispens søster, har været gift to gange, henholdsvis med en Christiern og en Peder. Ifølge tidens skik blev børn af andet ægteskab gerne opkaldt efter moderens (eller faderens) afdøde første ægtefælle.¹⁷

Om Peder Christiernsen og Karen Bonde ved vi, at de havde tre sønner, ovennævnte Laurids, samt Jørgen og Peder. Af navn kender vi kun en af døtrene, Barbara (1520/25–1557), der i 1547 blev gift med rådmand i Odense, Jørgen Hansen Friis (ca. 1515–1566). Deres datter Karen (1551–1614) blev gift med borgmester samme sted, Mogens Henriksen Rosenvinge (1540–1607), der var født i Helsingør, hvor hans nærmeste forfædre havde været øresundstoldere og borgmestre.

Familiebånd, særlig til nære slægtninge, betød således ganske meget, når et nyt våben skulle anskaffes. Men vi har

Fig. 14. Peder Christiernsen »Månehjælkes« våben. Efter Danske Kancelli, B 17, Udskrifter s. 160. Foto: Rigsarkivet.

også et eksempel fra Reformationstiden på, at et fjernere familieskab på spindesiden kunne give inspiration, når bømærke blev udskiftet med våben (fig. 15–16).

I 1526 opnåede borgmester og møntmester i Malmø, Jørgen Kock,¹⁸ et adelspatent af Frederik I. Den indvandrede westphaler havde tidligere været møntmester for Christian II, hvis sag han støttede et års tid efter denne konges flugt, indtil han sammen med andre indflydelsesrige mænd i landet overgav sig og sin karriere til den nye konge, hvis gunst han da heller ikke mistede, selv om hans stedsøn Claus Kniphof forblev i den landflygtige konges tjeneste. Kniphof stred til søs i Nordsoen for Christian II, men blev i 1525 taget til fange af en hamburgsk flåde og sammen med 45 af sine kammerater henrettet som sørøver.¹⁹

Jørgen Kock tilsluttede sig hurtigt den reformatoriske bevægelse i Malmø, og i Grevens Fejde i 1534–1536 kæmpede

Fig. 15. Borgmester og møntmester i Malmø, Jørgen Kocks bomærke i segl fra Malmø Magistrats arkiv skr. 18/12 1525. Her efter Jørgen Kocks gård i Malmö. Malmö Förmånesföreningens tidskrift, nr. 4, 1979, s. 48.

han mod den senere Christian III, der dog umiddelbart efter borgerkrigen tog den dygtige og politisk smidige borgmester i sin tjeneste og gav ham en række betroede hverv.

Jørgen Kocks valg af motiv til sit våbenskjold er interessant. Som borgerlig havde han giftet sig med en enke, den adelige Citze Kortsdatter. Ægteskabet var barnløst, og Jørgen Kock kunne således ikke forvente sit ny erhvervede våben videreført. Hans hustrus første ægtemand var en købmand i København. Deres søn Claus var kort før sin henrettelse i Hamburg blevet ophøjet i adelsstanden af den landflygtige Christian II.

Jørgen Kock komponerede ikke et helt nyt våben, men valgte at efterligne brevadelsslægten Lilliefeldts to franske liljer, blot med andre farver (fig. 16).

Peder Hansen (i en sen eftertid kaldet Lilliefeld efter slægtsvåbenet) var borgmester og øresundstolder i Helsingør, hvor han døde o. 1492. Han var blevet optaget i adelsstanden i 1476. I det kongelige brev læser vi om hans våben: »to liljer, en hvid og en blå; den hvide i et blå felt og den blå i et hvidt felt udi skjoldet.« Det gik i arv til hans mandlige efterkommere, der i yderligere to gene-

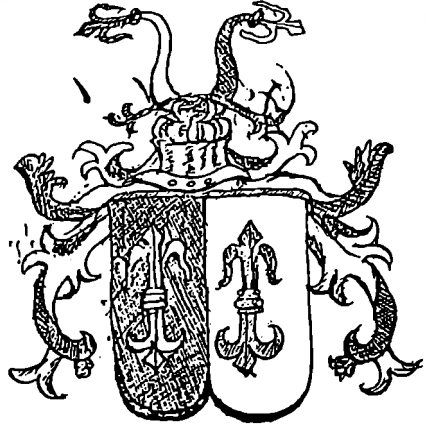

Fig. 16. Jørgen Kocks våben i adelsbrevet 15. aug. 1526. Efter samme tidskrift som fig. 15, s. 49.

rationer kunne opretholde den indtægtsgivende post som øresundstolder.²⁰

Jørgen Kock kopierede dette motiv, men ændrede farverne til rødt og hvidt. Han har her valgt ud fra sin hustrus afstamning på *mødrene* side. Citze Kortsdatters fader hed Kort van Nuland. Han var indvandrer i Danmark og af gammel flamsk adel (fig. 17). Han er nævnt i 1478 og 1483 i Helsingør, hvor han havde giftet sig med en datter af den omtalte Peder Hansen Lilliefeld.²¹ Jørgen Kock tog således ikke hensyn til svigerfaderens våben, men foretrak sin hustrus mors våben, blot med ændret farvesammensætning.

Jørgen Kock og hans hustru synes at have knyttet sig nær til *hendes* familie. Efter hans død ser man nævnt blandt de personer der bekræftede det barnløse ægtepars betydelige donation til Malmø fattige, Citzes moster, Anne Pedersdatter Lilliefeld, enke efter den da forlængst afdøde borgmester Mogens Ro-

senvinge i Helsingør. Han kaldtes også Mons Skriver og var blevet adlet i 1505 i Bergen af prins Christian (den senere Christian II).

Efter mandens død boede Anne en år-række i Malmø, hvor hun antagelig stod for opførelsen af det anelige »Rosenvingeska Huset«, som sønnen Henrik Mogensen senere ejede.²²

Anne Lilliefeld, hvis datter af samme navn var gift i Malmø, og som havde andre børn bosat i Landskrona, prydede sit nyopførte hus med en stentavle over døren, der viser Lilliefeldernes og Rosenvingernes våbenskjolde på hver side af kristusmonogrammet IHS, omgivet af tornekronen og tilløjet anno 1534. Ovenover er sat et vers, flankeret af en syvoddet stjerne og et dødningshoved ud af hvis ene øje, der kryber en slange. Ved siden af ses en padde (fig. 18).

De nedertyske strofer lyder i oversættelse:

Ak menneske, betænk din lod
hvor Gud har dig skabt
hvor døden kommer smygende som en
tyv
og borttrykker både fattig og rig.

Huset forblev i slægtens besiddelse til begyndelsen af 1600-tallet, men Anne Pedersdatter flyttede selv tilbage til Helsingør. Årsagen til opholdet i Malmø kendes ikke. Da det fandt sted midt i reformationsopgøret, er det nærliggende at antage, at hun bevidst er søgt til denne by – der modsat Helsingør – tidligt blev domineret af lutherske prædikanter.

Vi kan måske også her spore en lille familiekontrovers, idet hendes søster Carine (Karen) sympatiserede med brødrene i Helsingør Franciskanerkloster. Da denne Carine Rasmusses' (Rasmus' enke) døde i 1571, efterlod hun »seks kalke og diske med nogen bøger, hvilke gråmunkene, som der samstedt for nogen år forleden havde været,

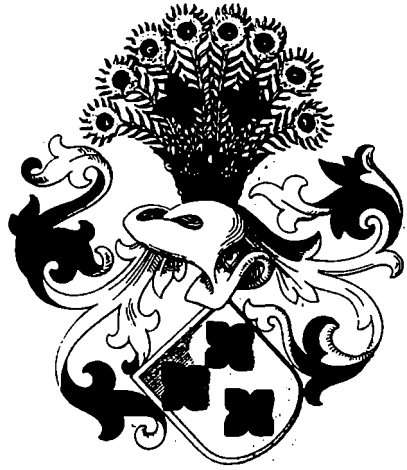

Fig. 17. Slægten van Nulands våben. Efter Danmarks Adels Aarbog, bd. 23, Kbh. 1906.

hende (havde) antvortet udi gemme og forvaring«. En af disse bøger findes i dag i Københavns Universitetsbibliotek.²³

Hvorom alting er, Anne Lilliefeld flyttede tilbage til Helsingør, hvor andre af hendes børn boede, bl.a. tolder og borgmester Henrik Mogensen, fader til den ovenfor nævnte odenseborgmester Mogens Henriksen Rosenvinge. Men Anne bevarede, som vi har set, forbindelsen med sin søsterdatter og hendes mand i Malmø.

Den indflydelsesrige og velhavende Jørgen Kock og hans hustru kunne, når de besøgte Rosenvingernes nyopførte hus i byen, skele op til skjoldet med de to liljer og den dystre indskrift, der minder alle, uanset jordisk fremgang og lykke, om livets forkrænkelighed og den lod, der er ens for alle, uanset personlige evner og indsats.

TAVLE I

Mikkel		
Kjeld Tuesen, ~ 1° N.N. ~ 2° Anderupgård	Jens Mikkelsen, landsdommer, Eskelund	Edele ~ Hans Mule, adlet 1444
Matts Kjeldsen	Peder Jensen, Margrethe ~ Eskelund, Ølund. Laurids Nielsen Kotte, Dalby	
	Niels Lauridsen Kotte, Hallegård	

TAVLE II

Anders, skomager i Brundum ved Løgstur				
	Peder Bonde, Odense, adlet 1493		N. N. Andersdatter, ~ 1° Christiern 2° Peder	Jens Andersen Beldenak, biskop, Odense
Hans Friis, borgmester, Odense	Karen Pedersdatter Bonde	~	Peder Christiernsen Odense, adlet 1511	Christiern Pedersen, domprovst, Viborg
Mette ~ Heinrich Schepping, Lübeck	Jörgen Hansen ~ Friis, rådmænd, Odense	Barbara	Laurids	Jörgen
				Peder
Karen Jørgensdatter Friis ~ Mogens Henriksen Rosenvinge (se Tavle III)				

TAVLE III

Peder Hansen Lilliefeld, Helsingør, adlet 1476		
N. N. Pedersdatter ~ Kort van Nuland	Anne Pedersdatter ~ Mogens Jensen Skriver (Rosenvinge) adlet 1505	Carine Pedersdatter ~ Rasmus Madsen
Citze Kortsdatter ~ 1° Walther Kniphof 2° Jørgen Kock	Henrik Mogensen Rosenvinge ~ Carina Forbus	
Claus Kniphof (af l. ægteskab)	Mogens Henriksen Rosenvinge ~ Karen Jørgensdatter Friis (se tavle II)	

Fig. 18. Anne Lilliefeld, Mogens Rosenvinges enke, lod i 1530'erne sætte sit og sin afdøde mands våbenskjolde over porten på sit nyopførte hus i Malmø. Det dystre digt, der afsluttedes med dødningehoved og slange, kunne være udformet af Adam van Düren. Han var dog ude af billedet, da huset blev bygget, men tavlen kan jo have henligget nogle år, inden den blev anvendt (eller genanvendt). Tegning fra E. Bager: Rosenvingeska Huset.

Noter:

1. Eskelund og Ølund, Skeby Sogn, Lunde Herred, vest for Odense Fjord (se note 5). Som en sidegevinst får vi i våbenbrevet oplyst, at stamfaderen til Odense-slægten Mule, borgmester Hans Mule (adlet 1444), har haft bopæl i Skeby. Måske var dennes hustru Edele beslægtet med de lokale familier i Lunde Herred (en søster til landsdommeren?). Navnet Mikkel anvendes siden hyppigt i slægten Mule. Hypotesen om et sådant slægtskab er udkastet af bibliotekar Carl Langholz i brev til B. Ø. 1992.
2. Afskrift i Rigsarkivet, Genealogisk-heraldisk Selskab, generalia 4° (Sandvig; Udskrift af 24 gamle adelsbreve). A. Thiset: *Nyt dansk Adelsleksikon (NDA)*. Kbh. 1904. S. 225. Sven Tio Achen: *Danske Adelsvåbener (Achen)*. Kbh. 1973, s. 94.
3. Troels Dahlerup i *Heraldisk Tidsskrift*, bd. 2, 1965–69 s.65–80 og s. 303–311.
4. Om betegnelsen Rantzow af Fyn I og II for slægter, der førte hjortevier se NDA, s. 224–225 og Achen, s. 94.

- En vis Petrus Matthei (Peter Mattsen), kannik i Roskilde, førte 1401 i sit segl en lilje, omgivet af et hjortevie. Både motiv og patronym tyder på forbindelse med Matts Kjeldsen og hans fædrene slægt. Danske gejstlige sigiller fra Middelalderen ved Henry Petersen. København 1886, nr. 248.
5. Anderuppgård i Lumby Sogn, Lunde Herred: Trap, bd. 13 (V,1) 5. udg. Kbh. 1956, s. 334.
Stednavnet Ølund findes ifølge Traps stedregister kun i Skeby Sogn, Lunde Herred. Anders Thiset skriver: »Jens Mikkelsen i Skeby, landsdommer i Fyen-, i Thiset og Petersen: Danske adelige sigiller fra det 13. til det 17. aarhundrede. Genudgivelse i Kbh. 1977, s. 105. (Oprindeligt i to bind, Kbh. 1897 og 1905).
De forskellige udgaver af Trap vakler mellem tre gårde af navnet Eskelund på Fyn. 3. udg. bd. 3, Kbh. 1899, s. 533–534 foreslår Tanderup Sogn, Båg Herred, 4. udg. bd. 4, Kbh. 1923, s. 782 henlægger landsdommerens bopæl til Gislew

- Sogn, Gudme Herred. 5. udg., bd. 13 (V,2) Kbh. 1957, s. 835 optager også væbner Jens Mikkelsen under Eskelund i Gislev Sogn, men tilføjer: »om (han) skal henføres hertil el. til E. i Bålg eller Lunde hrd., er uvist.»
- I betragtning af Ølunds beliggenhed og oplysningerne fra Anders Thiset kan der næppe herske tvivl om, at landsdommerens Eskelund lå i Skeby Sogn. Også hans familiære tilknytning til Lumby, Dalby på Hindsholm og Odense peger på Lunde Herred.
6. Jens Mikkelsens og Hans Mules segl, se fig. 3 og 4. Om overgangsformer mellem bomærker og heraldiske figurer, se Ernst Verwohlt, i *Heraldisk Tidsskrift*, bd. 1, 1960–64, s. 95–104 (Hans Mules bomærkeskjold s. 100) og Allan Tønnesen i *Slægter-skjolde-steder*. Festskrift til Knud Prange. Odense 1990, s. 143–154.
 7. Margrethe, gift med Laurids Kotte i Dalby (Hindsholm), Bjerger Herred, oplyst af Sandvig K.nr.1c 18 d (Rigsarkivet), der dog fejlagtigt har Kjeld Tuesen i stedet for Jens Mikkelsen som Laurids Kottes svigerfader. Om Kotte i Dalby, se også Trap, 5. udg. bd. 13 (V,1). Kbh. 1956, s. 308.
 8. Ibsskal i heraldikken, se Tito Achen, i *Heraldisk Tidsskrift* bd. 2, 1965–69, s. 334–344.
 9. Byrge Gunnarsen: *Dansk Biografisk Leksikon* (DBL), 3. udg., bd. 5. Kbh. 1980, s. 391. Om symbolikken i hans våbenskjold og lektion herom til Henrik Kummedige, se Per Ingesmann i *Heraldisk Tidsskrift* bd. 6, 1988 s. 297–298.
 10. Jens Andersen Beldenak : DBL. 3. udg., bd. 1. Kbh. 1979, s. 193 (hans omtrentlige fødselsår: DBL, 2. udg., bd. 1. Kbh. 1933, s. 361. Desuden Caspar Paludan-Müller: *Jens Andersen Beldenak*. Biskop i Fyen. En levnedbeskrivelse. Odense 1836.
 11. Beldenaks våbenskjold: se også NDA, 1904, s. 24. Achen, s. 410.
 12. A. Heise i *Danmarks Riges Historie*, bd. 3. Kbh. 1902, s. 158.
 13. Peder Bondes adelsbrev: Afskrift i *Danske adelige Nobilitationsbreve*, Ny kgl. Saml. 790. 2°, Det kgl. Bibl. NDA, s. 40. Achen, s. 450.
 14. Peder Christiernsens adelsbrev: samme sted som Peder Bondes (note 13). NDA, s. 25. Achen, s. 410.
 15. Heinrich Schepping, Lübeck: Paludan-Müller (note 10). Schepping og hustruen Mette: brevveksling mellem Dr. U. Simon, Archiv der Hansestadt Lübeck og B. Ø. marts–maj 1992 med afskrift af 87 v. -88 r. af Niederstadtbucheintrag. Her optræder Christiern Pedersen som medunderskriver sammen med søsteren Mette.
 16. Christen Mules arveskifte. *Danmarks Adels Aar bog* (DAA), 1904, s. 304. Christen Mule har dog næppe, som her anført, været gift med en sønnedatter af Peder Christiernsen, men med en datter.
 17. Hypotesen om de to nevøers halvbroderskab efter brevveksling 1992 med bibliotekar Carl Langholz, Aabenraa.
 18. Jørgen Kock: DBL, 3. udg. bd. 8. Kbh. 1981, s. 134. Bent Østergaard: *Indvandrernes danmarkshistorie*. Kbh. 1983, s. 54–55. NDA, s. 151. Achen, s. 301. FXV 1–2 i Thiset og Petersen.
 19. Claus Kniphof: DBL, 3. udg., bd. 8. Kbh. 1981, s. 51.
 20. Peder Hansen Lilliefeld og andre Helsingør-slægter: Bent Østergaard, i *Heraldisk Tidsskrift*, bd. 7, 1991, s. 159–67; se her note 8–9. Lilliefeld: DAA 1955, s. 19 ff. Rosenvinge: DAA 1955, s. 25 ff.
 21. Slægten van Nuland: DAA 1906, s. 19 ff. Segl: Thiset og Petersen, F V 1–4.
 22. Om Rosenvingerne i Malmø: Einar Bager: *Rosenvingeska Huset*, Malmø, u. å. Omdigeret efter forfatterens artikler om samme emne i *Malmö fornminnesforenings årsskrifter* 1951, s. 6–51, 52–64, og 1952, s. 41–82.
 23. Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden 1426–1857. bd. 1–2. Kbh. 1926–29. Om de skjulte bøger og alterkar, se bd. 2, s. 49 og s. 91. Beretningen også omtalt af Allan Tønnesen, i *Heraldisk Tidsskrift*, bd. 2, 1967, s. 275–79.

Heraldica varia

Alliansvapen Douglas-Habsburg

Inför bröllopet den 5 december 1992 i Budapests kröningskyrka mellan greve Archibald Douglas och ärkehertiginnan Walburga von Habsburg uppritades ett alliansvapen för brudparet (fig. 1). Det visar stamvapnet för den svenska grevliga ätten Douglas nr 19 och huset Habsburg-Lothringens sköld lutade mot varandra under gemensam grevlig krona.

Brudgummen, som äger och bebod Ekensholm i Södermanland, tillhör den gamla skotska adelsätt, vars namn upptagits efter stamslottet i Douglasdale i grevskapet Lanark och som är känd sedan slutet av 1100-talet. Ättens vapen tillhör de mest omskrivna. En heraldisk släktmonografi är G. Harvey Johnston's *The Heraldry of the Douglasses* (London 1907). C. W. Scott-Giles skildrar i *The Romance of Heraldry* (London o. New York 1929) historien om Bruce's hjärta:

Den skotske kungen Robert I (1306–1329), kallad *Robert the Bruce*, skall som gammal och bräcklig ha tillkallat sin förtrogne vapenbroder från frihetskriget mot engelsmännen Sir James Douglas och uppdragit åt honom att efter kungens död uppfylla hans korstågslöfte genom att föra hans hjärta till Heliga Graven i Jerusalem. Robert Bruce dog den 7 juni 1329. Douglas lämnade Skottland till sjöss med det kungliga hjärtat. Sir James stupade 1330 i strid med saracenerna i Andalusien, sedan han enligt krönikan slungat hjärtat in i stridsvimlet och på detta drastiska sätt fullföljt kung Roberts önskan att leda ett härtåg mot de otrogna.

Till minne av denna tjänst till skotske konungen tillfogade Douglasarna Bruce's röda hjärta som sköldemärke till deras gamla vapen, som visat ett *fält av silver och däröver ett med tre stjärnor av silver belagt blått sköldhuvud*. I brittisk heraldik kom hjärtat sedermera att krönas med en kunglig krona (fig. 2).

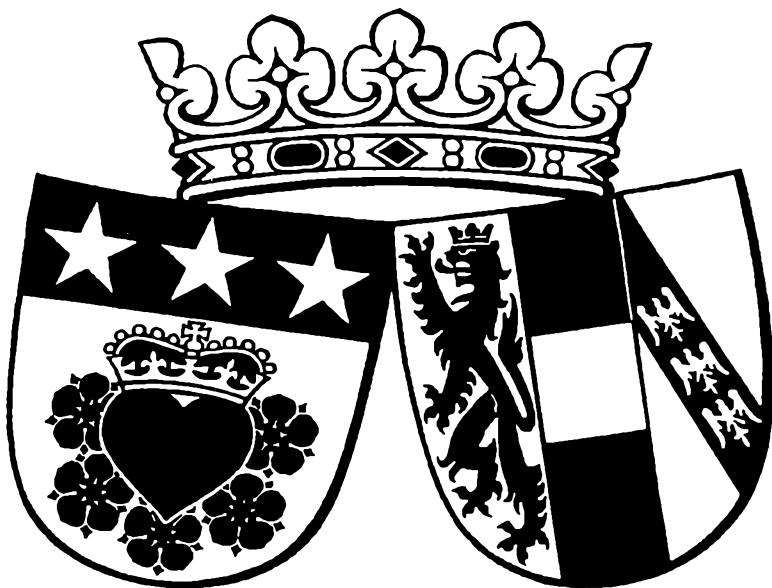

Fig. 1. Alliansvapen för greveparet Archibald och Walburga Douglas, ritat av förf. 1992.

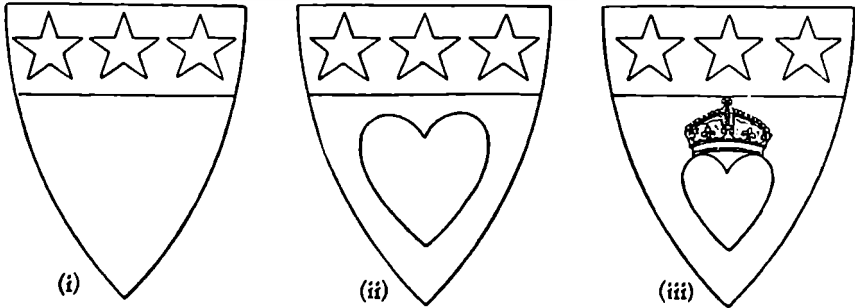

Fig. 2. Bildandet av den skotska ätten Douglas stamvapen enligt C. W. Scott-Giles, *The Romance of Heraldry*.

En medlem av linjen Morton-Dalkeith, den senare fältmarskalken Robert Douglas, kom i svensk tjänst 1631, blev friherre 1651 och svensk greve 1654. På gängse 1600-talsmanér förbättrades vapnet med kvadrerad huvudsköld och ytterligare två hjälmar. Enhörningarna som sköldhållare anspelar på det skotska ursprunget.

Det skotska stamvapnet kom i Sverige att briseras genom tillfogandet av fem svarta rosor runt det krönte hjärtat, som framgår av blasoneringen i grevediplomet. Detta utfärdades den 28 maj 1654 av drottning Christina på Uppsala slott. Hjärtskölden anges såsom ättens *gambla wapen, som är tree hwita stjernor i det öfre blå feldtet, uhi det undre hwita ett krönt hierta af röd: färga medh fem rosor omkring* (Riddarhusets sköldebrevssamling, avskrift 3 A. s. 13). C. L. von Schantz' träsnitt i O. Cederströms *Sveriges Rikes Ridderskaps och Adels Wapenbok* (Stockholm 1743) återger stamvapnet i överensstämmelse med sköldebrevets ordalydelse (fig. 3). Emellertid kom rosorna tidigt att uppfattas som en ros. Riddarhusskölden visar faktiskt en stor ros, belagd med ett av en fembygglig kungakrona krönt hjärta. Plåten har uppenbarligen tjänat som förlaga vid graveringen av grevevapnet i P. Carlskiöld's *Svea Rikes Ridderskaps och Adels Wapenbok* (Stockholm 1764). Först i F. Dahlbys & J. Ranekes *Den svenska adelns vapenbok* (Stockholm 1967) återgavs en trebygglig kungakrona av brittisk typ, vilken även förekommer i den av Ingrid Lamby nyritade skölden för adelskalendern, som tillkommit i enlighet med 1968 års adelsmötes beslut att endast återge stamvapnen. Detta har nu legat till

grund för det Douglas-habsburgska alliansvapnet.

Huset Habsburg-Lothringens s. k. genealogiska vapen har sitt ursprung i äktenskapet mellan kejsar Karl VI:s dotter Maria Theresia och Frans Stefan av Lothringen år 1736. Först efter nedläggandet av den romerska kejsarvärdigheten 1806 upptog deras sonson Frans II (kallad Frans I i sin egenskap av österrikisk arkejsare enligt pragmatikalförordningen av den 11 aug. 1804) ett genealogiskt vapen för kejsarhuset, visande två gånger kluven sköld med vapnen för Habsburg, Österrike och Lothringen. 1915 lät kejsar Frans Josef införa nya vapen för den österrikisk-ungerska dubbelmonarkiens bägge riks-

Fig. 3. Grevliga ätten Douglas vapen enligt O. Cederströms vapenbok 1743.

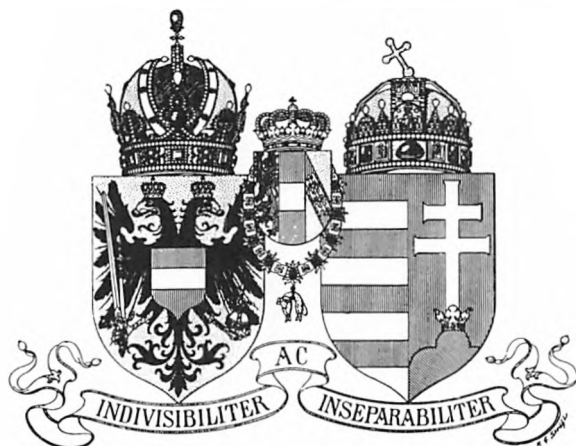

Fig. 4. Det lilla gemensamma vapnet för Österrike-Ungern med huset Habsburg-Lothringens vapen 1915, ritat av H. G. Ströhl.

hälfter. De förenades av dynastivapnet (fig. 4), vars sköld blasonerades: två gånger kluven, i det röda mittfältet en bjälke av silver (huset Österrike), i det högra fältet av guld ett krönt rött lejon med blå beväpning och krona (Habsburg) och i det vänstra fältet av guld en med tre snedställda stympade örnar av silver belagd röd balk (Lothringen). Skölden krönes med den de kejsrerliga prinsarna och ärkehertigarna av Österrike samt de kungliga prinsarna av Ungern tillhöriga sjubygliga kungakronan. Skölden omges av Gyllene Skinnets Ordens kedja (F. Gall, *Österreichische Wappenkunde*. Wien o. Köln 1977, s. 102).

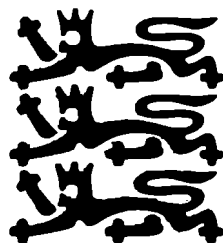
Bruden är yngsta dotter till Dr Otto von Habsburg, Österrike-Ungerns siste kronprins, idag känd som europaparlamentariker och ordförande i Paneuropa-unionen. Dr Walburga von Habsburg spelade själv som internationell sekreterare en framträdande roll vid öppnandet av järnridån mellan Österrike och Ungern i augusti 1989. Alliansvapnet Douglas-Habsburg får i detta perspektiv tolkas som ett exempel på enhetskapande heraldik över nationsgränserna.

Bengt Olof Kälde

Rigsvåbenet

Den danske told- og skattestyrelse under Skatteministeriet har fået nyt logo.

Man har forgrebet sig på det gode danske

våbenskjold, hvor hjerter og løver plejer at mødes i national samdrægtighed.

I skattestyrelsens udgave er løverne blevet stiliseret, så de nu ligner tre skarpslebne skattekræver. Højre forpote er savet af dyret og svæver i luften – truende løftet som en forhammer, der er parat til at slå ned på hvem som helst.

At hjerterne helt er forsvundet ud af billedet, kan ikke undre nogen. Det passer godt nok med, at ingen forbinder noget som helst hjerteligt med skattemyndighederne. Det skulle da lige være ordet »hjerteløst«.

Men styrelsen burde overhovedet ikke have forgrebet sig på de stakkels løver og hjerter. Et passende logo ville have været tre grilbe og ni stålpunge. De sidste skulle naturligvis være bundløse.

Pasquino

Efter Morgenavisen Jyllands-Posten 22. okt. 1992.

HERALDISK TIDSSKRIFT

udgives af Societas Heraldica Scandinavica, hvis medlemmer modtager det gratis. Der udkommer to numre årligt, i marts og oktober. Medlemskab koster pr. år Dkr. 175. Medlemskab én gang for alle (kun for personer): det 20-dobbelte.

Begøring om optagelse i Societas Heraldica Scandinavica stiles til Sekretariatet, Maltevangen 15, DK-2820 Gentofte (telefon: 31 65 06 08), som fremsender informationsmateriale og girokort.

Ældre numre af tidsskriftet

Numrene 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 20, 29 og 35 er udgået. Alle øvrige numre kan stadig fås. Priserne er som følger, excl. porto: Til og med nr. 30, pr. stk. Dkr. 10. – Fra og med nr. 31, pr. stk. Dkr. 35. – Fra og med nr. 34, pr. stk. Dkr. 40. – Fra og med nr. 38, pr. stk. Dkr. 50. – Fra og med nr. 43, pr. stk. Dkr. 62,50. – Nr. 49–50 (jubileumsskriftet) Dkr. 300. – Fra og med nr. 54, pr. stk. Dkr. 75. – Fra og med nr. 58, pr. stk. Dkr. 80. – Fra og med nr. 61, pr. stk. Dkr. 85.

Heraldiske Studier nr. 1. Knud Prange: Våbenanetavler. Dkr. 40,00 (excl. porto).

Heraldiske Studier nr. 2. J. C. Bille Brahe: Gravmindernes Vidnesbyrd. Dkr. 50,00 (excl. porto).

Heraldiske Studier nr. 3. Ole Rostock: Nøgler til 808 skandinaviske skjoldholdere. København 1990. Dkr. 60,00 (excl. porto).

Heraldik i Norden (= Heraldisk tidsskrift nr. 49–50). Dkr. 300,00 (excl. porto).

Redaktør:

Greve Poul Holstein, Livjærgade 29¹, DK-2100 København Ø, Danmark.

Redaktionsudvalg:

Tandlæge Per Hougaard, Asylgade 6, DK-4000 Roskilde, Danmark.

Konstnären Karl-Gustav Hedberg, Hoplaksvägen 12 B 30, SF-Helsingfors 33, Finland.

Førstebibliotekar Harald Nissen, Dalen hageby 54, N-7000 Trondheim, Norge.

Greve Erik Spens, Valhallavägen 138, S-114 59 Stockholm, Sverige.

Amtsdirektør, cand. jur. Ernst Verwohlt, Strandengen 4, DK-4000 Roskilde, Danmark.

Skrivende medarbejdere i dette nummer:

Avdelningschef, fil. kand. Tom C Bergroth, PB 675, SF-20101 Åbo, Finland.

Vapenmålaren Bengt Olof Kälde, Norrtäljegatan 9A, S-753 27 Uppsala, Sverige.

Pasquino, Morgenavisen Jyllands-Posten, DK-8260 Viby J., Danmark.

Lærer Bent Østergaard, Rundvangen 6, DK-2605 Brøndby, Danmark.

Heraldisk Selskabs styrelse:

Arkivar, cand. phil. Nils G. Bartholdy, Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, DK-1218 København K.

Avdelningschef, fil. kand. Tom C Bergroth, PB 675, SF-20101 Åbo, Finland.

Advokat Hans Cappelen, Olav Vs gate 1, N-0161 Oslo, Norge.

Sekretær Carsten Frölich, Maltevangen 15, DK-2820 Gentofte, Danmark (sekretær).

Greve Poul Holstein, Livjærgade 29¹, DK-2100 København Ø, Danmark (redaktør).

Journalist, cand. phil. Peter Kurriid-Klitgaard, Matthæusgade 16, 2. sal, DK-1666 København V, Danmark.

Statsheraldiker Clara Nevéus, Riksarkivet, Box 12541, S-102 29 Stockholm, Sverige.

Universitetslektor, mag. art. Knud Prange, Degnemose Allé 26, DK-2700 Brønshøj, Danmark (formand).

Dr. h. c. Ole Rostock, Sigmundsvej 8, DK-2880 Bagsværd, Danmark (Selskabets heraldiske konsulent).

Fhv. departementchef Birgir Thorlacius, Bólstaðarhlíð 16, Reykjavík, Island.

Antikvar, cand. mag. Allan Tønnesen, Godthåbsvej 79, 1. sal, DK-2000 Frederiksberg, Danmark.

Cand. phil. Susanne Vogt, Bernhard Bangs Allé 8,2-54, 2000 Frederiksberg, Danmark (kasserer).

ISSN 0440-6966